

Tien jaar Monumentenwet 1988

G.J. Borger, voorzitter KNOB

Monumentenwet

Reeds kort na zijn ontstaan werd er vanuit de Bond gepleit voor het totstandbrengen van een wettelijke regeling voor de monumentenzorg. In 1910 publiceerde de Bond een ontwerp-Monumentenwet. Hoewel het daarna nog 51 jaar duurde voordat een Monumentenwet van kracht werd – de voorlopige Monumentenwet buiten beschouwing gelaten – was deze wet van 1961 in belangrijke mate mede gebaseerd op het door de Bond ontworpen voorstel. De wijze waarop aan de wettelijk gefundeerde monumentenzorg inhoud zou moeten worden gegeven, bleef de Bond ook na 1961 bezighouden. In de jaargang 80, aflevering 3, verschenen in 1981, van het Bulletin werd onder de titel “Monumenten uit de zorg?” een handreiking voor een nieuwe Monumentenwet gepubliceerd. Deze handreiking was opgesteld door een breed samengestelde werkgroep onder voorzitterschap van drs. U.F. Hylkema. Als secretaris van de werkgroep trad drs. P. Nijhof op. “Tegen deze voorgeschiedenis – gedoeld wordt op de totstandkoming van de wet van 1961 – afgezet is een periode van 20 jaar, dat de Monumentenwet nu heeft gefunctioneerd, nog maar kort. Niettemin weerklinkt overal de roep om herziening van de Monumentenwet, die beurtelings of in één adem als verouderd, gebrekkig of onvolledig wordt bestempeld. Zowel binnen de bij de monumentenzorg betrokken overheden als in de wereld van de particuliere monumentenzorg is de discussie op gang gekomen. Zo ook binnen de KNOB, waar uiteenlopend wordt gedacht over het functioneren van de Monumentenwet. Gezien de vroegere en huidige bemoeienis van de Bond met de monumentenzorg oordeelde het bestuur, dat ook de KNOB een actieve bijdrage aan de gedachtevorming zal moeten leveren”, aldus de verantwoording van de “handreiking”.

Wanneer wij de toen door de KNOB-werkgroep geformuleerde voorstellen voor het aanpassen van de wet leggen naast de in 1988 vastgestelde nieuwe Monumentenwet, moet worden geconstateerd dat slechts weinig van de ideeën van de KNOB in die nieuwe wet zijn terechtgekomen. Dat vindt ongetwijfeld zijn oorzaak in het feit dat in de nieuwe wet voornamelijk het decentraliseren van de monumentenzorg naar de gemeenten een wettelijke basis moest worden gegeven. Aan het zó rigoureuze decentraliseren van de monumentenzorg als in 1988 geschiedde dacht de werkgroep niet.

De nieuwe wet, die ten aanzien van een groot aantal inhoudelijke

punten vrijwel niets nieuws bracht, riep al kort na de totstandkoming ervan kritiek op, enkele jaren later uitmondend in de vaststelling dat de decentralisatie “te ver was doorgeschoten”, omdat in het bijzonder de provincies “zich uit de wet voelden weggeschreven”. De roep om ook de nieuwe wet grondig te herzien ging opklinken, waarbij de monumentenwereld zijn hoop vestigde op de aan de Kamer toegezegde evaluatie van de wet uit 1988 na vijf jaar. De jaren verstreken echter zonder dat de wet werd geëvalueerd en de roep om de wet nog eens kritisch onder de loupe te nemen hield aan. Ook de elkaar opvolgende advieslichamen op het terrein van de monumentenzorg, de Raad voor het Cultuurbeheer en de Raad voor Cultuur, hielden daartoe pleidooien, waarbij erop werd gewezen dat het ratificeren van het Verdrag van Malta in ieder geval tot een herziening van de Monumentenwet zou moeten leiden. Wat zou dan beter zijn om die gelegenheid aan te grijpen om ook de wet als zodanig te herzien en aan te passen aan de veranderde omstandigheden?

Het ziet er op dit moment nog niet naar uit dat de Staatssecretaris van Cultuur gevoelig is voor de steeds luider opklinkende roep om de Monumentenwet aan te passen.

Gedachtig aan het verleden van de Bond op dit punt leek het een goede gedachte om een aantal in de praktijk van de monumentenzorg werkzame deskundigen hun licht te laten schijnen over hun ervaringen met de Monumentenwet 1988, de in hun ogen eventuele feilen van deze wet te belichten en aanbevelingen te doen voor wenselijk of zelfs noodzakelijk te achten wijzigingen in de wettelijke systematiek van de monumentenbescherming. Een modernisering van de wet is ook daarom zo noodzakelijk omdat de wet op een aantal belangrijke punten en dus in essentie nog steunt op de ideeën, die door de Bond in 1910 naar voren zijn gebracht, toen de monumentenbescherming nog in de kinderschoenen stond. De situatie van nu is een totaal andere en vraagt dus om een fundamenteel andere beschermingsmethodiek.

De KNOB is de auteurs, die gezamenlijk de verschillende aspecten en niveaus van de monumentenzorg nu representeren, zeer erkentelijk voor hun artikelen. Deze bijdragen zijn te beschouwen als een eerste inventarisatie van veelal persoonlijke ervaringen en ideeën omtrent aspecten van de monumentenzorg die de auteurs in de praktijk van belang achten en die nadere aandacht vragen.

In de eerste bijdrage geeft mr. Waal een schets van het juridisch kader. Daarna volgen de berichten van vertegenwoor-

digers van verschillende overheidsinstellingen, te weten ir. E.J. Nusselder van de Rijksgebouwendienst (bureau Rijksbouwmeester), ir. R. Apell, Gemeentelijke Monumentendienst Amsterdam en drs. H.L. de Groot van het Archeologisch en Bouwhistorisch Centrum van de Gemeente Utrecht.

In de volgende vier artikelen komen de diverse particuliere partijen aan het woord over de mogelijkheden en beperkingen van de wet van 1988 in de praktijk. Mr. Wim Eggenkamp beschrijft enige ervaringen van Stadsherstel bijvoorbeeld in Amsterdam, gevolgd door de bijdragen van de restauratie-architect ir. Cor Bouwstra en de bouwhistoricus ir. Jan Kamp-huis. Mw. drs. Lydia Lansink bespreekt tenslotte haar ervaringen als particulier in een verloren poging een potentieel monument van de ondergang te behoeden.

De in deze artikelen naar voren gebrachte opvattingen zullen niet direct een richting kunnen geven aan de discussie tijdens het wetenschappelijk congres dat de KNOB zich voorstelt op 15 oktober te organiseren. Niettemin bevatten de artikelen veel informatie die aanleiding geeft tot nadenken en aldus wellicht kan inspireren tot een discussie over de Monumentenwet 1988. Als het jubileum van de KNOB de stoot tot een dergelijke discussie mag geven, zal er niet alleen sprake zijn van een geslaagde jubileumviering, maar zal de 100-jarige Bond ook hebben laten zien dat hij niet van "gisteren" is, doch volop wortelt in de samenleving van nu.